

RAJMUND PORADA

Uniwersytet Opolski, Wydział Teologiczny

<https://orcid.org/0000-0003-2054-0824>

Tomasz Dariusz Mames, *Eucharystia Kościoła Starokatolickiego Mariawitów*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie 2022, 516 s. ISBN 978-83-60273-66-1

Recenzowana monografia już ze względu na swą obszerność pozwala przypuszczać, że mamy tu do czynienia z opracowaniem kompleksowym w odniesieniu do rozumienia i praktyki Eucharystii w Kościele Starokatolickim Mariawitów. Mariawityzm, jak wiadomo, nie jest nurtem jednolitym ze względu na zaistniały w latach 30. XX w. podział, który skutkowało powstaniem dwóch odrębnych wspólnot: Kościoła Starokatolickiego Mariawitów (nurt płocki) oraz Katolickiego Kościoła Mariawitów (nurt felicjanowski). Tomasz D. Mames skoncentrował się na nauczaniu płockich mariawitów, ale dzięki szczegółowym wyjaśnieniom historycznym i nawiązaniom do początków mariawityzmu jednocześnie daje dobry wgląd w całą jego tradycję.

Struktura pracy, której trzon stanowi 8 rozdziałów, jest logiczna i odpowiada jej tematowi. Autor rozpoczyna od prezentacji historycznych uwarunkowań mariawityzmu, koncentrując się na tych aspektach, które wpłynęły na ukształtowanie się teorii i praktyki eucharystycznej. Rozdział ten pełni również wprowadzającą funkcję do całości pracy, zawierając zarówno informacje historyczne, jak i *stricte* teologiczne. Kolejne dwa rozdziały (2. i 3.) podejmują kluczowe z teologiczno-systematycznej perspektywy aspekty rozumienia Eucharystii, odnoszące się do jej istoty i szafarza. Rozdział 4. dotyczy kultycznego wymiaru celebracji Eucharystii i wynikających stąd implikacji o charakterze duchowym. Zagadnienia związane z celebracją Eucharystii kontynuowane są również w rozdziale 5., przy czym punkt ciężkości spoczywa na aspektach praktycznych i formalnych. W rozdziale 6. zaprezentowano sposoby i formy pozamszalonego kultu Eucharystii. Kolejny rozdział podejmuje problematykę ekumeniczną odnoszącą się do Eucharystii, natomiast ostatni prezentuje szerokie i zróżnicowane przejawy tzw. kultury eucharystycznej płockich mariawitów. Lektura wszystkich rozdziałów daje całościowe spojrzenie na rozumienie Eucharystii przez

płockich mariawitów i pozwala odkryć jej „tożsamościowe” znaczenie dla tej gałęzi chrześcijaństwa.

Prezentacja doktryny i praktyki eucharystycznej została osadzona w szerokim kontekście historycznym i teologicznym. Autor podjął głęboką refleksję nad samym misterium Eucharystii, ale i szeroko rozumianą pobożnością eucharystyczną, tak jak są one obecne w myśleniu i praktyce życia płockich mariawitów. Praca ma charakter źródłowy, gdyż Mames oparł się na materiałach i publikacjach wytworzonych w teologicznej refleksji i praktyce życia kościelnego płockich mariawitów. Baza źródłowa, choćby ze względu na uwarunkowania historyczne XX w., kiedy kształtował się Kościół Starokatolicki Mariawitów, nie ma jednak jednolitego charakteru. Obok wykładni jedynie jakichś elementów doktryny eucharystycznej, istnieją również teksty o charakterze apologetycznym albo tylko pobocznie odnoszące się do problematyki Eucharystii. Analizując istniejący materiał źródłowy, autor dokonał więc swoistego rodzaju rekonstrukcji mariawickiego nauczania na temat Eucharystii, dotychczas rozproszonego w aspektowych i częściowych opracowaniach, a zarazem ukazał, nieraz z najdrobniejszymi szczegółami, zasady wiary i życia religijno-kultycznego mariawitów, oparte bądź inspirowane pobożnością i duchowością eucharystyczną. Zamieszczone opisy mogą nieraz rodzić wrażenie aż nazbyt szczegółowych, jak np. w przypadku prezentacji niektórych obrzędów liturgicznych i towarzyszących im zapisów rubrycystycznych. Z drugiej strony można je uznać za element nadający monografii kompleksowego charakteru, czyniąc z niej pewnego rodzaju kompendium na temat wszelkich aspektów Eucharystii obecnych w życiu mariawitów; tym bardziej że zamiarem autora było wypełnienie luki związanej z brakiem całościowego opracowania eucharystycznej doktryny mariawitów, co też – jak się wydaje – w pełni osiągnął. Zresztą Mames dokonał nawet więcej, gdyż monografia obejmuje szersze spektrum aniżeli tylko doktryna eucharystyczna. Daje ona również znakomity wgląd w historię mariawityzmu, a także inne aspekty mariawickiej doktryny, pozostające w związku z Eucharystią, zwłaszcza w problematykę urzędu kościelnego i sukcesji apostolskiej. Zawarto w niej wiele wyjaśnień dotyczących formalnych założeń mariawityzmu jak choćby kwestię źródeł wiary i doktryny, czy nawet nieomyślności Kościoła.

Jednocześnie należy podkreślić, że prezentacja rozumienia Eucharystii nie ogranicza się wyłącznie do własnych, konfesyjnych źródeł i publikacji. Autor wykazuje się ekumeniczną otwartością i inkluzyjnym myśleniem, zgodnie zresztą z inkluzyjnym charakterem teologicznego dziedzictwa mariawityzmu. W tym kontekście cenne okazują się porównania i analogie czynione do nauczania bądź praktyki innych Kościołów, przede wszystkim rzymskokatolickiego, jako Kościoła macierzystego, ale także innych Kościołów, np. wyrosłych z re-

formacji czy prawosławnego. Dzięki temu czytelnikowi łatwiej uchwycić specyfikę eucharystycznej doktryny mariawityzmu i wynikające z niej duchowe bogactwo, ujawniające się w różnych formach kultu eucharystycznego. Mames nie ukrywa oczywiście swego emocjonalnego związku z mariawityzmem, czemu nieraz daje wyraz, zwłaszcza w partiach podsumowujących, poprzez uciekanie się do stylistycznego patosu. Zasadniczo dba jednak o naukowy obiektywizm w prezentacji poszczególnych zagadnień. Przejawia się on zarówno w szczegółowej dokumentacji prowadzonych analiz i zamieszczanych opisów, jak i osadzeniu swych opinii i ocen w szerokim, ekumenicznym dyskursie teologicznym.

Wartościowym i pomocnym w analitycznej lekturze elementem monografii są indeksy: osobowy i rzeczowy, a także wykaz tabel, zamieszczonych w różnych częściach tekstu głównego. Dowodzą one metodologicznej dojrzałości i wrażliwości autora.

Monografię należy uznać za dzieło o przyczynkarskim charakterze dla badań teologicznych. Stanowi ona niewątpliwie ważny wkład w studia nad mariawityzmem. Cechuje ją ekumeniczna otwartość i troska o naukowy obiektywizm. Dobrze się stało, że polska literatura teologiczna wzbogaciła się o taką pozycję.